

אבוה: דם חטאת ומראות נגעים שגם בהם הצריכה תורה כיבוס שנאמר "וכבסו את אשר בו הנגע", צריכין שבעת סממנים כדי להעבירם, ואחד מהם הוא מי רגלים.

וכיבוס דם חטאת הרי נעשה בעזרה, ואיך מכניסים מי רגלים לעזרה, והרי תניא: **אלא שאין מכניסים מי רגלים למקדש!**

וכי תימא, דמבלע מערב לחו למי הרגלים צ-ב-1
בהדי שבעה סממנים, ומעבר לחו לכלהו כחד, ומעביר את כל הסממנים על הדם בבת אחת עם המי רגלים, והתנן, העבירין את הסממנים שלא כסדרן, שלא כסדר שהם שנויים במשנה זה אחר זה, שכך הוא סדר העברתן, או שהעביר שבעתן כאחד, את שבעת הסממנים כולם בבת אחת, לא עשה ולא כלום. אם כן, אי אפשר לפרש שהבליע מי רגלים בתוכן והעבירין על הדם ביחד.

וכי תימא, דמבלע לחו בהדי חד מסממנים, שהבליע מי הרגלים בתוך אחד הסממנים בלבד, והא צריך לכסכם שלש פעמים, צריך לשפשף את הכתם שלשה פעמים בכל אחד ואחד מהסממנים בפני עצמו, תנן.

ומתריצין: **אלא, דמבלע לחו** את המי רגלים ברוק תפל, שהוא הסממן הראשון, מי שלא טעם כלום כל הלילה הרוק היוצא מפיו בבקר קודם שיאכל וידבר הוא רוק תפל, דאמר ריש לקיש, רוק תפל צריך שיהא עם כל אחד ואחד מהסממנים.

נמצא, שאינו מכניס את המי רגלים בפני עצמו, אלא בלועים הם בתוך רוק תפל.

מתניתין

המשנה הזאת מלמדת איזה דברים טעונים

על ידי מים מדוע צריך שבעה סממנים.

והשפת אמת רוצה לומר שאכן אם כיבוס במים וירד הכל זה מספיק. והשבעה סממנים מועילים שאפילו אם נשאר רושם מהדם פטור מלכבס כיון שכבר כיבס בז' סממנים. ובזה רצה לבאר דברי הרמב"ם שכתב [פ"ח ממעה"ק ה"י] וז"ל כשמכבסין את מקום הדם מכבסין אותו במים יפה יפה עד שלא ישאר לו רושם וכל שבעה הסממין שמעבירין על הכתם מעבירין על דם חטאת חוץ ממי רגלים שאין מכניסין מי רגלים למקדש. עכ"ל. ולכאורה הרמב"ם סותר את עצמו. שבתחילה כתב שמכבסין במים. ושוב חזר וכתב שצריך ז' סמנים. וביאר השפ"א שכוונתו שאם מכבס במים צריך כלשון הרמב"ם שלא ישאר שום רושם מהדם. ואילו היה אפשר בז' סמנים הרי היה מועיל אפילו שנשאר רושם. אך מכיון שאי אפשר בז' סמנים כיון שאין

מכניסין מי רגלים למקדש, חוזר הדין שעושים כיבוס במים ושלא ישאר שום רושם.

אך מהסוגיא מוכח לא כך אלא צריך דווקא ז' סמנים. והמקדש דוד רוצה לומר, כיון שנאמר בתורה מצוות כיבוס, וכיבוס מושלם הוא רק בז' סממנים, לכן אפילו אם ירד כל הדם בלי ז' סמנים חייב לגמור את הכיבוס בכל הז' סמנים ורק בזה קיים המצווה. ואז אפילו אם נשאר רושם מהדם פטור מלכבס.

אך מדברי הרמב"ם מוכח שלא כדבריו. שהרי הוא פוסק שעושים את הכיבוס בלי כל הז' סמנים כי מי רגלים אסור להכניס. ומוכח שאין זה מעכב את המצווה. ובעיקר דברי הרמב"ם שפסק שאי אפשר לכבס במי רגלים כי אסור להכניסם למקדש. תמוה מאד שהרי זה נגד מסקנת הגמרא שמבליעם ברוק תפל. ותיירץ המהר"י קורקוס שהרמב"ם לא פוסק כריש

מריקה ושטיפה.

בו ישבר".

אחד שבישול בו בין כלי שנתבשלו בו קדשים ואחד שעירה לתוכו רותח, בין כלי ששפך לתוכו תבשיל רותח של קדשים, אחד קדשי הקדשים, בין בשר קדשי קדשים כגון חטאת ואשם, ואחד קדשים קלים כגון שלמים, טעונים מריקה ושטיפה, אם היו כלי נחושת.

אין ליאלא שבישול בו, אז ישבר. אבל עירה⁽⁴⁴⁾ לתוכו רותח, מנין שגם באופן זה ישבר?

תלמוד לומר "אשר בו, ישבר". וממה שהסמיך הכתוב "ישבר" אצל "בו", ולא כתב "אם בכלי חרס תבושל ישבר", דורשים שאם נבלע "בו", מכל מקום, ישבר. שעיקר טעם המצווה משום בליעת קדשים, לכן אין הבדל בין בישול לעירו, ששניהם מבליעים.

רבי שמעון אומר: קדשים קלים אין טעונים מריקה ושטיפה. אך מודה רבי שמעון שצריך הגעלה ברותחין, שהרי הטעם הבלוע בכלי נעשה נותר, ואם לא יגעיל אותו יפלוט את טעם הנותר האסור לתוך ההיתר שיבשל בו. ולא ממעט רבי שמעון אלא מדין מריקה ושטיפה.

והוינן בה: תלאו לשפוד של חטאת לצלותו באויר תנור, ונתבשל בו אבל לא נבלע בו כלום, מהו? האם התנור טעון שבירה או לא?

נמרא:

תנו רבנן: נאמר "וכלי חרש אשר תבושל

האם נאמר, אבישול שיש בו בלוע הוא דקפיד רחמנא. אבל בישול בלא בליעה אינו

התוס' שכוונת הגמרא שבעירו אין הבישול מחמת הכלי שעירו לתוכו. וביאור דבריהם הוא, שכאשר החום נכנס לתבשיל כשהוא בתוך הכלי, זה נחשב שהבישול מחמת הכלי. אך בעירו הרי החום נכנס לתבשיל לפני שעירו אותו לכלי ולכן אין זה בישול מחמת הכלי.

לקיש שז' סמנים צריכים רוק תפל. וממילא שוב אין אפשרות להבליע המי רגלים כי לא מכבסים ברוק תפל.

ובקרבן אורה הקשה שאם לענין בליעה הרי גם בזה רבינו שמואל שחולק על ר"ת מודה שעירו מכלי ראשון בולע וכמפורש כאן בגמרא, ואם לענין שעירו מבשל על זה אין הוכחה מהסוגיא ומנין הוכיח זאת ר"ת מכאן.

והרדב"ז הוסיף שמפרש הרמב"ם שזה שצריך ז' סמנים בדם חטאת זה למצווה מן המובחר. ואם הכיבוס הוא ברוק תפל שייך להכניס מי רגלים. אך אם אין מכבסים ברוק תפל עושים את הכיבוס בלי מי רגלים וזה אינו מעכב.

וכתב שדעת ר"ת היא כמו הירושלמי שהביאו התוס' שמדמה בישול לבליעה. שאם דבר מבליע הוא גם מבשל. ומזה שעירו מבליע הוכיח ר"ת שהוא גם מבשל. [והרשב"א בתורת הבית בתחילת דיני תערובות [עמ' צ] הביא את

44. כתבו התוס' שרבינו תם הוכיח מכאן שעירו מכלי ראשון [כלי שהתבשל על האש] דינו כמו כלי ראשון. והראיה מזה שרואים כאן שעירו נחשב כמבושל.

והתוס' הקשו עליו שאדרכא הרי מפורש בגמרא שעירו זה בליעה בלי בישול. ותירצו

ודחינן: בלוע בלא בישול, לא קמביעיא לן. כי היות והבליעה נעשית נותר, והרי התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא הבלוע מידי דופנו לעולם וחייב שבירה. כי קמביעי לן, בישול בלא בלוע, מאי, האם טעון שבירה או לא?

תא שמע: דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח, תנור של מקדש, של מתכת היה. והיינו סבורים לומר שצולים בו רק שפודי חטאות, וכדי שלא יהיה טעון שבירה, עשו אותו מתכת, שאם היו צולים בתנור של חרס, היה טעון שבירה.

מחייב שבירה. או דלמא אבישול⁽⁴⁵⁾ בלא בלוע, גם עליו הקפידה התורה ומחייב שבירה.

ומתריצין: אמר רבא: תא שמע ממשנתנו: אחר שבישול בו ואחר שעירה לתוכו רותח.

הרי שבאחד מהם לבד הקפידה התורה, שהרי בעירה לתוכו יש בליעה, אבל אין בישול. ומכל מקום, חייב במריקה ושטיפה. והוא הדין לבישול בלי בליעה, שגם כן חייב.

וזהו זלזול גדול. ולכן כתב הרמב"ם שזהו ספק, שאם נפסוק לחומרא יש בזה קולא של אשפתות בעזרה.

והפלתו [ק"ג ו'] כתב שנראה לו שכל ספק הגמרא לחייב בבישול בלי בליעה זה רק מדרבנן גזירה שמא יבלע. ומכיון שכל הדין רק דרבנן מספק לא פסק הרמב"ם להחמיר. ורצה להוכיח כך מהגמרא בתענית שמבואר שהתנורים שצלו בהם את הפסח היו מחרס. ותמוה מדוע עשו אותם משל חרס הרי צריך לשוברו כדין כלי חרס.

אלא מכיון שהפסח איננו נוגע בתנור בשעת הצליה ואין בליעות, ואף על פי שכאן דנה הגמרא שגם בישול בלי בלוע חייב, זה רק מדרבנן גזירה שמא יגע ויבלע. ובפסח שאסור שיגע הקרבן בתנור לא גזרו ואין התנור צריך שבירה.

עוד כתב ליישב את הגמרא בתענית. לפי דעת הרמב"ם שהדין שבירת כלי חרס הוא רק בחטאת ולא בשאר קדשים. ולכן יכלו לעשות את תנורי הפסח מחרס ואין צריך לשוברם. ואולי מכאן מקורו של הרמב"ם ששבירת כלי חרס היא רק בחטאת.

הרמב"ן שכתב שאין כוונת הירושלמי להשוות לגמרי בישול לבליעה שכל מקום שבולע גם מבשל. שוראי שיש דברים שמבליעים ולא מבשלים. אלא ראיית הירושלמי מזה שחייבה תורה מריקה ושטיפה בעירו. ומריקה ושטיפה היא רק בכלי ראשון. ומזה שעירו חייב במריקה ושטיפה מוכח שעירו הוא ככלי ראשון].

והגר"ח כתב שר"ת לא מפרש כרש"י שהמקור לחיוב מריקה ושטיפה בעירו הוא מתיבת בו, אלא כגירסא לפנינו בגמרא מאשר תבושל בו, שנתרבה גם עירו שהוא ככלל בישול. ומזה הוכיח שעירו מבשל.

45. כתב הרמב"ם [פ"ח ממעה"ק הי"ד] וז"ל צלה הבשר באויר תנור של חרש יש בדבר ספק אם ישבר הואיל ונתבשלה בו או לא ישבר הואיל ולא נגעה בו. עכ"ל. והכסף משנה תמה, כיון שזהו ספק דאורייתא היה לרמב"ם לפסוק לחומרא וחייב, ומדוע כתב שהדבר ספק.

ובחק נתן תירץ שהרי שבירת כלי חרס בעזרה. וכאשר יש חיוב שבירה נעשה נס ונבלעים שם כמבואר להלן בגמרא. אך כשאין חיוב שבירה אינם נבלעים ונעשית אשפה בעזרה

ואי סלקא דעתך בישול בלא בלוע מותר
 ניעבד תנור של מקדש של חרס וכיון שאינו
 בולע ע"י השפוד אין התנור של חרס
 מתחייב שבירה, ולמה לא עשו את התנור
 במקדש של חרס? אלא בהכרח שבישול
 בלא בלוע גם טעון שבירה.

ודחינן: כיון דאיכא שירי (46) מנחות (47)
 דאפייתן בתנור של מקדש, ואיכא בישול
 ובלוע משמן המנחה, לכן עבדינן של
 מתכת. אבל אין לדייק מכאן שבישול בלא
 בלוע טעון שבירה.
 ואמרינן: ההוא תנורא דאטחו ביה טחיה,

שתשמישו באור [כלי מים] גם בשאר הקדשים
 לא מועיל מריקה ושטיפה לכלי חרס. ואפיית
 שירי מנחה בתנור זה תשמישו באור.
 ולבאר סברת הרמב"ם שמועיל בשאר קדשים
 מריקה ושטיפה בכלי חרס אף על פי שבכל
 האיסורים לא מועיל הגעלה לכלי חרס. כתב
 בחק נתן, כיון שקדשים כשנבלעים הם התר.
 הרי בזה שהתירא בלע דיני ההכשר של הכלי
 קלים יותר כמו שמבואר בגמרא בסוף עבודה
 זרה.

47. הקשה הפלתי [ק"ג ו'] מדוע לא תירצה
 הגמרא בפשטות מפני מנחת מאפה תנור שדינה
 להאפות בתנור לפני הקמיצה. ולפי הרמב"ם לא
 קשה. שהרי בשאר הקרבנות אין דין שבירת כלי
 חרס ומנחת מאפה תנור שנאפתה בתנור חרס
 אינו חייב שבירה. ולכן תירצה הגמרא בשיירי
 מנחה של חוטא או של מצורע שדינן כחטאת
 ובכלי חרס צריך שבירה.

והפלתי כתב לתרץ על זה שמאפה תנור כיון
 שאופים ביום דווקא הרי בבוקר הוא כבר נותן
 טעם לפגם ואין צריך על זה שום הכשר לכלי.
 ובמקדש דוד [לא ג] כתב שהרי מנחה לפני
 קמיצה והקטרה היא כמו חטאת לפני זריקה
 שמכיון שאינה מותרת באכילה אין בה דין
 מריקה ושטיפה כמבואר בגמרא להלן [צו ב]
 ואם כן, מנחת מאפה תנור הנאפית בתנור לפני
 הקמיצה אין בה דין מריקה ושטיפה ושבירה. אך
 עדיין אין בזה יישוב. שאמנם אין בזה את הדין

עוד מבואר מדברי הרמב"ם, שכל הספק
 בבישול בלי בלוע הוא רק בכלי חרס אבל לא
 בכלי מתכת. ותמה הלחם משנה מדוע לא
 פירש גם בכלי מתכת.

והשפת אמת רצה לבאר שסברת הרמב"ם
 שמריקה ושטיפה שזה כמו הגעלה לא שייך
 לעשות בדבר שאין בו בליעה ובעל כרחך שכל
 ספק הגמרא רק לדין שבירת כלי חרס.

אך תמה, שהרי ראית הגמרא לספק זה
 מהמשנה הוא מכלי מתכת שטעון מריקה
 ושטיפה בעירו. [וכשם שבלוע לחוד חייב כך
 בישול לחוד חייב] משמע מזה שהספק היה גם
 בכלי מתכת, שאם לא כן, איך אפשר לפשוט את
 הספק משם.

46. מכאן תמה הברכת הזבח על הרמב"ם
 שכתב שדין שבירת כלי חרס הוא רק בחטאת,
 אך בשאר קדשים גם כלי חרס דינו במריקה
 ושטיפה. וכאן הרי מבואר שמחמת שירי מנחות
 אי אפשר לעשות תנור של חרס כיון שיהיה צריך
 שבירה. והיינו שגם מנחה מחייבת שבירת כלי
 חרס.

ואפשר לתרץ שכוונת הגמרא לשיירי מנחת
 חוטא שדינה כחטאת ולכן טעון שבירה. אך הרי
 אסור לאפות את שירי המנחה הזאת בשמן ואם
 כן, אין בליעה. ואולי סובר הרמב"ם שגם
 באפיית קמח בלי שמן יש בליעה. עוד כתב
 בברכת הזבח שיש לפרש כוונת הגמרא למנחת
 נסכים של חטאת מצורע שיש בה שמן.
 והגרי"ז תירץ שמוכח ברמב"ם שבדבר

ומוכח שמועיל הסק להכשיר תנור, וקשה על רבה שאמר שאסור לעולם לאפות לחם בתנור ולא מועיל הסק להכשיר.

ומסיקנן: **תיובתא דרבא בר אהילאי** תיובתא, ונסתרו דבריו.

ומקשינן: **אמר ליה רבינא לרב אשי: וכי מאחר דאיתותב רבה בר אהילאי, שנסתרו דבריו, אמאי אמר רב: קדירות חרס של חמץ בפסח ישברו?** הרי יש להם תקנה להסיקם ויתלבנו, כיון שהיסק מועיל לכלי חרס.

ומתריצין: **אמר ליה: רב מוקי לה להאיא דקתני עד שיסיק התנור, שמדובר בשל מתכת.** אבל של חרס, התורה העידה עליו שאינו יוצא מידי דופןו לעולם. ואפילו הסק

מין טיגון שעושים מלחם ומורחים את התנור באליה [שומן כבש] ואופים את הלחם אחרי שמרחו את התנור, ונותן השומן טעם בלחם, **אמרה רבה בר אהילאי למיכלה לריפתא לעולם,** ואפילו אם הסיקו את התנור אחר כך, אין זה מועיל להכשיר את התנור, **ואפילו במילחא,** ואסור לאכול את הפת אפילו במלח, **דילמא אתי למיכלא בכותהא,** מאכל חלבי.

ומקשינן: **מיתיבי: אין לשון את העיסה בחלב. ואם לש, כל הפת כולה אסורה מפני הרגל עבירה,** שחוששים אולי יאכל את הפת עם בשר.

כיוצא בו, אין טשין מורחים את התנור באליה, ואם טש, כל הפת כולה אסורה עד שיסיק⁽⁴⁸⁾ את התנור. אבל אם הסיק את התנור מותר לאפות בתנור.

48. כתב המאירי [פסחים ל א] שאין צורך בהיסק גמור כדי להכשיר את התנור. ומספיק היסק קטן שיבליע את השומן בתוך דפנות התנור. ומאחר שהוא בלוע שוב גם אם יתן טעם בפת אין בזה חשש, שזה כבר נותן טעם בר נותן טעם של היתר [נ"ט בר נ"ט דהתירא] שאינו אוסר.

והביא, שיש אומרים שמספיק גם קינוח שינקה את דפנות התנור שלא ישאר שומן בעין. אך המאירי חולק על זה, כיון שיש סדקים בתנור לא מועיל קינוח.

וייסוד דבריו מבואר כאן בתוס' בשם ר"ת שכל האיסור רק משום השומן בעין. שהשומן הבלוע הוא נ"ט בר נ"ט. ומה שצריך היסק זה מכיון שאי אפשר לקנח את התנור. ועל זה הוסיף המאירי שאם כן לא צריך היסק גדול להוציא הבליעות. ומספיק היסק קטן להבליע

המיוחד של קדשים. אבל כיון שהיא אסורה באכילה הרי היא כשאר האיסורים שלכלי חרס לא מועיל הגעלה. ואם כן, יכלה הגמרא לתרץ שעשו את התנור מתכת משום מנחת מאפה תנור שלא יאסר התנור בבליעה.

ובאמת הוא פלא גדול. שהרי כל פעם שאפו בתנור המתכת של מקדש מנחת מאפה תנור יש בתנור בליעה אסורה של מנחה לפני הקטרת הקומץ. ואפילו כשאחר כך יקמוץ ויקטיר את הקומץ, לבליעה הזאת לא יהיה התר, כיון שלא היתה בכלי שממנו קומצים איננה ניתרת בקמיצה. ובליעה זו אסורה לעולם. וכי נאמר שאחרי כל אפיית מנחת מאפה תנור עשו הגעלה לתנור מקדש.

ואולי כמו שכתבו התוס' [צו. ד"ה ואם טש] שהרי מין במינו מדאורייתא בטל ברוב. ובכלי המקדש לא גזרו.

לא מועיל.

ועוד תרצינן: **ואי בעית אימא**, רב מעמיד הברייתא **בתנור של חרס**. וזה, תנור שמועיל לו היסק, כיון שהסיקו מבפנים. אבל זה, שאמר רב שלא מועיל היסק, הרי מדובר בקדירות, שהסיקו מבחוץ. ולכן אין להן תקנה אלא שבירה.

ופרכינן: **ונעביר להו הסקה מבפנים**, ויועיל להכשיר את הקדירות?

ומתריצינן: **חיים עליהו דמתברי**. הוא יפחד להסיקן יפה עד שיתלבנו כי יחשוש אולי ישברו שאין דרכן להסיק בפנים אלא בחוץ.

הלכך, האי כוביא, כלי שעשוי מרעפים חלולים, כמין שפיתת קדירה, ולפעמים מורחים אותו ואופים בו לחם, **הסיקו מבחוץ הוא**, ולכן אסיר להשתמש בו. והיסק לא מועיל לו, כיון שהסיקו בחוץ.

ומקשינן: **אלא, קדירות של מקדש, אמאי צא-א ישברו?** והרי יש להם תקנה בליבון, שהרי אמרנו שטעם האיסור הוא משום הבלוע⁽⁴⁹⁾ שבו ולא מחמת הבישול לבד [בלא בליעה]. ובמשכן מובן שישבר, כי לא היו קבועים במקום אחד ולא היה להם כבשונות ללבן כלי חרס. אבל בבית המקדש, **נהררינהו לכבשונות**,⁽⁵⁰⁾ שהיוצר צורפן בהם, ויתלבנו.

ומתריצינן: **אמר רבי זירא: לפי שאין עושין כבשונות בירושלים**, מפני העשן שמשחיר את חומת המקדש, וגנאי הוא.

ופרכינן: **אמר ליה אביי: וכי עושין אשפתות בעזרה משברי כלי חרס!?** הרי שנינו שאין עושין בה אשפתות מפני השרצים שדרכן ליגדל באשפה ומרבים טומאה כיון שהשרצים מתים שם ומטמאים את הקדשים.

ומתריצינן: **אישתמיטתיה אביי שכת, הא דתני רב שמעיה בקלנבו שם מקום: שברי**

השומן שבעין על דפנות התנור.

אך צ"ע שאם כן, מה מקשה הגמרא מזה על רב שאמר קדירות בפסח ישברו. והרי בפסח צריך להכשיר את הקדירות שלא יהיה בלוע בתוכן. שזה בר נ"ט בר נ"ט דאיסורא. ונאמר שהיסק מועיל רק לשרוף את השומן שבעין על הדפנות, ולהכשיר את הפת זה מספיק משום נ"ט בר נ"ט דהיתר, אך בפסח שצריך להוציא את הבליעות היסק לא מועיל ולכן ישברו. וצ"ע.

49. כך פירש רש"י. כי הוקשה לו, שאם בישול בלי בלוע גם צריך שבירה. נמצא שזהו גזירת הכתוב ומה קושיית הגמרא שיעשה ליבון הרי אין הטעם משום הבליעות. ולכן פירש שהחיוב רק בבליעה ולזה מועיל ליבון להוציא את

הבליעה.

והתוס' התקשו, שהרי זהו ספק בגמרא לעיל דין זה בישול בלי בליעה אם מחייב שבירה. וכתב השפת אמת שרש"י התכוון ליישב קושיא זו. וכוונת הגמרא שנוכח מזה שלא מועיל ליבון לכלי חרס שבישול בכלי בלוע גם חייב שבירה. והשפת אמת כתב לכאור את דברי הגמרא שהקושיא היא מכלי שעירו לתוכו רותח שמבואר בגמרא לעיל שזה רק בלוע בלי בישול. ובזה וודאי שיועיל ליבון כיון שכל החיוב שבירה משום בליעה והיא יוצאת על ידי ליבון.

50. א. הגמרא בעבודה זרה [עו א] מקשה על הדין המבואר במשנה [צז א] ששפוד ואסכלא